

Nr 50.

Ankom till riksdagens kansli den 22 maj 1934 kl. 4 e. m.

Memorial, angående införande av voteringsmaskin i riksdagens kamrar.

I en vid 1932 års riksdag inom andra kammaren väckt motion nr 429, vilken hänvisades till konstitutionsutskottets förberedande handläggning, hemställdes, att riksdagen måtte besluta att införa omröstningsapparat för voteringar samt att konstitutionsutskottet måtte föranstalta om nödig utredning och formulera erforderliga författningsändringar härför.

Konstitutionsutskottet hemställde i sitt i anledning av motionen avgivna utlåtande nr 29, att riksdagen ville uppdraga åt fullmäktige i riksgäldskontoret att verkställa utredning rörande möjligheterna och kostnaderna för ett införande av voteringsapparat i riksdagens kamrar. Utskottet anförde i berörda utlåtande i huvudsak följande.

Omröstning inom riksdagen skall enligt stadgande i 60 § riksdagsordningen ske öppet. De närmare reglerna för den öppna omröstningen hava införts i § 11 i Reglementariska föreskrifter för riksdagen. Det i denna § 11 stadgade uppresningsförfarandet torde vara ändamålsenligt för att snabbt kunna utröna, för vilket av framställda förslag röstövertikt föreligger. Ofta torde emellertid inträffa att skillnaden i röstetal för olika förslag torde vara så ringa, att tvekan måste råda om omröstningens resultat. I dessa fall bör rösträkning efter upprop ske. På sätt motionärerna framhålla skulle detta rösträkningsförfarande avsevärt underlättas och stor tidsbesparing ernås genom begagnande av voteringsapparat. De fördelar, som skulle uppnås genom införande av voteringsapparat, finner utskottet därför så stora, att en utredning om möjligheterna härför bör företagas. Utskottet anser dock uppresningsförfarandet förenat med sådana fördelar, att detta bör bibehållas och voteringsapparat således endast begagnas, då rösträkning skall äga rum.

Nu gällande grundlagsbestämmelser lägga icke hinder i vägen för begagnande av voteringsapparat i andra fall än vid omröstning beträffande frågor, varom i första punkten av § 110 regeringsformen eller i § 32 mom. 2 eller i¹ tredje punkten av § 52 riksdagsordningen oförmåles. I dessa fall skall slutet omröstning ske och någon anledning att i dessa sällsynt förekommande fall begagna voteringsapparat torde icke finnas. För begagnande av voteringsapparat vid omröstning i den utsträckning utskottet föreslagit erfordras sålunda allenast ändring i Reglementariska föreskrifter för riksdagen.

¹ Efter år 1933 vidtagen ändring: *sista stycket* av § 52 riksdagsordningen.

Konstitutionsutskottets förenämnda utlåtande blev av riksdagen godkänt. I enlighet härmed uppdrog riksdagen i skrivelse, nr 251, den 28 maj 1932 åt fullmäktige i riksgäldskontoret att verkställa utredning rörande möjligheterna och kostnaderna för införande av voteringsapparat i riksdagens kamrar.

I anledning härav anmodade *riksgäldsfullmäktige* i skrivelse den 7 juni 1932 Telefonaktiebolaget L. M. Ericsson att meddela fullmäktige upplysningar angående av bolaget utförda voteringsapparater och kostnaderna för anbringande av sådana apparater i den svenska riksdagen.

Bolaget avgav den 11 januari 1934 till fullmäktige kostnadsförslag i ämnet, som av flera, av bolaget uppgivna skäl blivit fördröjt. Detta förslag jämte beskrivning över voteringsmaskinen och specifikation över material för densamma har såsom Bilaga A fogats vid detta memorial.

Med skrivelse till bankoutskottet den 18 januari 1934 hava fullmäktige till utskottet överlämnat berörda förslag m. m.

Sedermera har förenämnda bolag den 10 april 1934 på anmodan av bankoutskottet inkommit med prisuppgift å kompletteringsanordningar för öppen omröstning ävensom beskrivning över tilläggsanordningar härför samt specifikation över material för dessa anordningar. Denna kompletterande utredning har såsom Bilaga B fogats vid detta memorial.

Slutligen har bolaget den 17 maj 1934 avgivit definitivt anbud å leverans av ifrågavarande voteringsmaskin, vilket anbud här intagits såsom Bilaga C.

Beskrivning av voteringsmaskinen. För möjliggörande av öppen omröstning med hjälp av maskinella anordningar, på sätt dessa skulle utföras enligt bolagets anbud — sådant detsamma med iakttagande av vissa av utskottet uttalade önskemål slutligt föreligger — erfordras följande anläggningar i vardera av riksdagens kamrar.

Å varje ledamots pulpet anbringas två tryckknappar och en signallampa. Tryckknapparna äro märkta, den ena ja och den andra nej.

Å talmansbordet uppställas en manöverapparat för omröstningens dirigerande. Denna apparat är försedd med ett antal tryckknappar och kontrollampor.

För angivande av resultatet av omröstning uppsättas följande tre ljustabläer nämligen:

1. en tablå, anbragt å väggen i närheten av talmannens plats, utvisande i lysande skrift antalet avgivna ja- och nej-röster, antalet ledamöter, som avstått från att rösta, samt antalet frånvarande ledamöter;

2. en tablå — för andra kammaren uppdelad i två avdelningar, en för vardera hälften av kammarens ledamöter — anbragt å väggfält ovanför de i kammaren befintliga för statssekreterare m. fl. avsedda stolarna. Tablåen är indelad i rutor till samma antal som kammarens ledamöter.

Varje ruta är försedd med fyra små elektriska lampor med olikfärgade glaslinser, utmärkande ja, nej, avstår och frånvarande. Rutorna äro sammanställda i grupper om tio och försedda med tydlig numrering (ledamöternas platsnummer). Av tablå framgår omedelbart efter omröstningen, hur en var däri deltagande ledamot röstat, och beträffande ledamöter, som icke röstat, huruvida de avstått från att rösta eller varit frånvarande. Lamporna i tablå skola lysa tillräckligt länge för att ledamöterna och allmänheten skola kunna hinna taga del av omröstningen;

3. en tablå, inbyggd i ett bord i närheten av talmannens plats. Denna tablå, som utgör en förminskning av tablå 2, är avsedd att möjliggöra en snabb protokollföring av omröstningsresultatet. För detta ändamål är bordet försett med en kamera för fotografering av tablå, när lamporna i densamma efter omröstningen äro tända. Till undvikande av förväxling inlägges vid fotograferingen en rubrik vid sidan av tablå. Såsom en säkerhetsåtgärd är avsett att för varje omröstning taga två fotografier av tablå.

Härtill kommer ett för båda kamrarna gemensamt elektriskt manövermaskineri, omfattande relästativ med erforderliga reläer, två ackumulatorbatterier samt laddningsanordning för batterierna, allt placerat i ett rum mellan kamrarna.

När omröstning medelst voteringsmaskin skall äga rum, tillkännagives detta av talmannen, vilken nedtrycker en knapp å manöverapparat. Omröstningen verkställs av ledamot genom nedtryckning av ja- eller nej-knappen å pulpeten eller, om ledamot önskar avstå från röstningen, genom nedtryckning av båda knapparna. Härvid tändes den å pulpeten befintliga signallampan, utvisande att den avgivna rösten blivit registrerad. Samtidigt tändas lamporna i tablå 2, en i varje ruta. När röstningen är slutförd, nedtrycker talmannen en annan knapp å manöverapparat, varigenom den elektriska sammanräkningen igångsättes. Omröstningens resultat angives omedelbart därefter å tablå 1 ävensom i talmannens manöverapparat.

Sedan fotografering av tablå 3 skett, kan nästa votering utföras.

Voteringsmaskinen medger jämväl, att vid gemensam votering omröstningsresultatet inom en kammare omedelbart kan meddelas den andra kammaren å tablå 1.

En omröstning beräknas erfordra omkring 30 sekunder.

Den voteringsmaskin, som ovan beskrivits, är i huvudsak konstruerad på samma sätt som den som användes i den finska riksdagen. För maskinen är avsett att användas material och tekniska anordningar, vilka utprovats i automatiska telefonstationer, varigenom en hög driftsäkerhet torde kunna ernås. Särskilda kontrollanordningar avse att möjliggöra upptäckt av eventuellt uppkommande fel. Såsom ovan nämnts, räknas och tillkännagives

givas såväl antalet av samtliga i röstningen deltagande ledamöter som antalet däri ej deltagande ledamöter. Summan av de i tablå 1 angivna talen skall sålunda alltid vara för första kammaren 150 och för andra kammaren 230. Fel, som kunna tänkas uppkomma vid sammanräkningen, kunna genast konstateras genom denna kontrollanordning. Den vid varje plats befintliga signallampan påvisar därjämte, därest den ej efter nedtryckning av knapp tändes, ett eventuellt fel i knappen, i motsvarande relä eller i ledningen.

Enligt av utskottet från Telefonaktiebolaget L. M. Ericsson införskaffat definitivt anbud (Bilaga C) skulle *kostnaderna* för införande av omröstningsapparat i riksdagens kamrar — inklusive ledningsnät och montage men exklusive snickeri- och efterlagningsarbeten — belöpa sig till 63,900 kronor. Snickeri- och efterlagningsarbetena kunna beräknas medföra en kostnad av omkring 5,000 kronor. Den sammanlagda kostnaden skulle sålunda belöpa sig till i runt tal 70,000 kronor. *Kostnaderna* för driften torde, enligt vad utskottet inhämtat, komma att bliva jämförelsevis obetydliga.

Utskottet.

Den nu föreliggande utredningen utvisar, att det är tekniskt möjligt att på ett tillfredsställande sätt lösa frågan om verkställande av öppen omröstning i riksdagens kamrar med anlitande av voteringsmaskin. De fördelar i avseende å ett snabbt och tillförlitligt rösträkningsförfarande, som användningen av en sådan maskin skulle medföra, synas utskottet så stora, att de väl uppväga den erforderliga anläggningskostnaden. Utskottet får för sin del förorda att genom riksgäldsfullmäktiges försorg åtgärder vidtagas för anordnande, i huvudsaklig överensstämmelse med vad i det föregående angivits, av voteringsmaskin i riksdagens kamrar. Utskottet förutsätter, att maskinen skall kunna installeras under innevarande år, så att den kan tagas i bruk från och med 1935 års riksdag. De för anläggningen erforderliga kostnaderna torde böra bestridas från förslagsanslaget till riksdagen: övriga omkostnader.

Vid behandlingen av detta ärende har utskottet — i likhet med 1932 års konstitutionsutskott — utgått från, att omröstning medelst voteringsmaskin skall äga rum allenast i sådana fall, då enligt § 11 i Reglementariska föreskrifter för riksdagen rösträkning efter upprop skall ske, medan däremot uppresningsförfarandet alltjämt skulle bibehållas i nuvarande utsträckning. För användning av den av bankoutskottet förordade voteringsmaskinen erfordras alltså icke ändring i grundlagen utan endast i ovanberörda reglementariska föreskrifter. Frågan om ändring i dessa föreskrifter tillkommer konstitutionsutskottets beredning.

På grund av det anförda får utskottet hemställa,

att riksdagen må

1) uppdraga åt fullmäktige i riksgäldskontoret att låta, i huvudsaklig överensstämmelse med vad här ovan angivits, i riksdagens kamrar anordna vote-ringsmaskin;

2) bemyndiga fullmäktige att för ändamålet av förslagsanslaget till riksdagen: övriga omkostnader använda ett belopp av förslagsvis 70,000 kronor.

Stockholm den 22 maj 1934.

På bankoutskottets vägnar:

HARALD ÅKERBERG.

Vid förestående ärendes slutbehandling inom utskottet hava närvarit:

från första kammaren: herrar Åkerberg, Lindgren, Lindley, Stendahl, Ström i Lidköping, Johansson i Friggeråker, Bjurström* och Silfverstolpe*;

från andra kammaren: herrar Leffler*, Bäcklund, Laurén, Lovén, Ryberg*, Paulsen*, Johansson i Sollefteå och Hilding*.

* Ej närvarande vid memorialets justering.

Bilaga A.

Stockholm den 11 jan. 1934.

Kostnadsförslag över Voteringsmaskin för Svenska Riksdagen.

Riksgäldskontoret, Stockholm.

Betr. voteringsmaskin för Svenska Riksdagen.

Med anledning av Eder förfrågan och förda underhandlingar angående en voteringsmaskin hava vi härmed nöjet inkomma med offert:

1 st. komplett voteringsmaskin för 1:sta och 2:dra kamrarna i enlighet med bifogade specifikationer, schemor och beskrivningar inkl. ledningsnät och montage men exkl. snickeri- och efterlägningsarbeten till ett pris av Kronor 44,500:—.

Kompletteringsanordningar för gemensamma voteringar Kronor 500:—.

För leveransen gäller i tillämpliga delar bifogade leveransbestämmelser.

Som av bifogade bilagor framgår hava vi tidigare utfört en liknande anläggning för Finska Riksdagen, vilken nu varit i drift sedan 1927 och under hela tiden fungerat utmärkt. Som bevis härpå kunna vi anföra, att f. finske statsministern V. Tanner uttalat sin tillfredsställelse med apparaten. Finska Riksdagen fick för några år sedan sitt nya riksdagshus färdigt och apparaten flyttades då och är nu i drift där.

Vi hava även utfört markeringsanordningar för andra ändamål, exempelvis för Stockholms Fondbörs. Denna anordning avser att angiva kurserna för olika börspapper. Några fotografier av den utförda anläggningen bifogas.

Eventuella önskemål angående specialutföranden skola vi gärna upptaga till behandling.

Det i ovan nämna anläggning ingående materialet är av synnerligen hög kvalitet och uteslutande svensk tillverkning.

Vi emotse med intresse Edra v/. meddelanden och teckna

Högaktningsfullt

TELEFONAKTIEBOLAGET L. M. ERICSSON.

Försäljningsavdelningen.

Beskrivning över Voteringsmaskin för Svenska Riksdagen.

Föreliggande förslag avser en voteringsmaskin för slutan omröstning i huvudsak efter samma princip, som den för Finska Riksdagen utförda apparaten. En utförlig beskrivning av denna återfinnes i bifogade särtryck.

De avvikelser, som förekomma i det nu föreliggande förslaget, äro av

teknisk art. De stora ljustabläerna, som visa röstningsresultatet i lysande skrift, hava fått en annan teknisk utformning. I talmannens manöverapparat angives röstningsresultatet med lysande siffror i stället för räkneverk. De vidtagna ändringarna åstadkomma att sammanräkningen kan ske med stor snabbhet. För 1:sta kammaren blir tiden endast 20 sekunder och för 2:dra kammaren 30 sekunder.

Apparaten är vidare försedd med en anordning, vilken efterbildar den »förseglade» röstens utväljande. Under sammanräkningens gång utväljes godtyckligt en ja- eller nej-röst, vilken magasineras i apparaten. När talmannen trycker på en knapp tändes endera av två särskilda lampor, utvisande om en ja- eller nej-röst magasinerats. Anordningen utföres så att möjligheter finnas för anslutning av anordningar, utvisande den individuella röstningen, alltså öppen omröstning.

Anordningen möjliggör vidare, att gemensamma voteringar ordnas på ett synnerligen enkelt sätt. I sådant fall förses talmännens manöverapparater med lämpliga utrustningar härför. En gemensam votering kan då äga rum på följande sätt. När exempelvis talmannen i 1:sta kammaren nedtrycker en omkastare för start av gemensam votering, utvisar en varningslampa hos talmannen i 2:dra kammaren, att 1:sta kammaren är beredd för omröstning. När 2:dra kammaren är beredd, nedtrycker dess talman sin omkastare för gemensam votering. Denna kan nu äga rum. Sammanräkningen påbörjas, när bägge talmännen intryckt sina respektive omkastare. Resultatet angives på ljustabläerna i bägge kamrarna. För underlättande av förbindelsen mellan de bägge kamrarna, kan en lokaltelefon mellan talmän eller sekreterare införas.

Stockholm den 11 januari 1934.

TELEFONAKTIEBOLAGET L. M. ERICSSON.

Specifikation över Material för Voteringsmaskin för Svenska Riksdagen.

1. Utrustning för riksdagsmännen.

- a. 380 st. knappsatser, vardera innehållande 2 st. tryckknappar, en för ja och en för nej samt 1 st. signallampa.
- b. 2 st. stora ljustabläer för röstningsresultatet, en för vardera kammaren. Storlek på siffrorna 15×22.5 cm.

2. Utrustning för talmännen.

- a. 2 st. manöverapparater, en för vardera kammarens talman.

3. Apparatutrustning, placerad i särskilt rum.

- a. 1 st. relästativ med erforderliga reläer.
- b. 2 st. ackumulatorbatterier, vardera om 24 volt, 130 ampèretimmar. Kapaciteten hos varje batteri är tillräcklig för 25 omröstningar i vardera kammaren.
- c. 1 st. laddningsanordning för laddning av batterierna, vår typ RH 50300.

Stockholm den 11 januari 1934.

TELEFONAKTIEBOLAGET L. M. ERICSSON.

Bilaga B.

Stockholm den 10/4 1934.

Riksdagens bankoutskott, Stockholm.

Beträffande voteringsmaskin för Svenska Riksdagen.

Vid behandling av frågan angående införande av voteringsmaskin i Svenska Riksdagen begärde Bankoutskottet prisuppgift å kompletteringsanordningar för öppen omröstning. Vi hade nöjet att meddela provisoriska prisuppgifter för anordningar enligt bifogade beskrivning och specifikation, vilka priser voro som följer:

Alt. I. Utrustning för protokollföring av individuellt voteringsresultat Kr. 15,500:—

Alt. II. Utrustning för omedelbart angivande av individuellt voteringsresultat samt protokollföring av detsamma.. » 19,400:—
Priserna innefatta även montage.

Vi stå med nöje till tjänst för överläggningar angående utförandet av anordningarna. Så snart detta fastställts, skola vi inkomma med definitivt anbud.

Vi teckna

Högaktningsfullt

TELEFONAKTIEBOLAGET L. M. ERICSSON.

Försäljningsavdelningen.

Beskrivning

över tilläggsanordningar för öppen omröstning för voteringsmaskin för Svenska Riksdagen. (I anslutning till beskrivning av den 1 januari 1934.)

För angivande av det individuella röstningsresultatet användes en ljus-tablå, bestående av små glödlampor. För varje riksdagsman finnes 4 lampor, en för ja, en för nej, en för blank och en för frånvarande. Genom tändning av resp. lampor angives, huru de olika riksdagsmännen röstat. Ljustablån är inbyggd i ett bord, vilket bord är utrustat med en speciell kamera för upptagande av en fotografisk reproduktion av ljustablån. Denna reproduktion användes sedan som grund för det officiella protokollet. Vid fotograferingen inlägges en rubrik vid sidan av ljustablån, varigenom någon förväxling av protokollen för olika voteringar ej kan ske.

Den här använda ljustablån är inbyggd i ett särskilt bord, varigenom fotograferingen snabbt kan utföras. Om endast denna tablå anskaffas, blir det individuella röstningsresultatet ej bekant förrän några timmar

efter voteringen. Om omedelbart tillkännagivande är önskvärt, bör en större ljustablå komma till användning. Vi hava föreslagit en dylik med små glödlampor. Denna skulle placeras på väggen, exempelvis bakom talmannens plats. Denna är ej så stor, att man kan avläsa röstningsresultatet från hela salen, varför riksdagsmännen måste flytta sig till främre delen av salen, för att kunna se hur röstningen skett.

Stockholm den 10 april 1934.

TELEFONAKTIEBOLAGET L. M. ERICSSON.

Försäljningsavdelningen.

Specifikation

över material för tilläggsanordning för öppen omröstning för voteringsmaskin för Svenska Riksdagen. (I anslutning till specifikation av den 11 januari 1934.)

Alt. I. Utrustning för protokollföring av individuellt röstningsresultat:

- a) 1 st. ljustablå för 1:sta kammaren innehållande $4 \times 150 = 600$ st. små glödlampor, inbyggd i ett bord, vilket utrustas med en kamera för fotografering av tablån,
- b) 1 st. ljustablå för 2:dra kammaren, innehållande $4 \times 230 = 920$ st. små glödlampor, i övrigt som ovan.
- c) Material för komplettering av relästativ och kraftanläggning (se tidigare ovan nämnd specifikation).
- d) Erforderlig kabel samt montage av tillkommande materiel.

Alt. II. Utrustning för protokollföring av individuellt voteringsresultat samt omedelbart angivande av detsamma:

- a)—d) som ovan.
- e) 1 st. ljustablå för 1:sta kammaren innehållande $4 \times 150 = 600$ st. små glödlampor. Tablån utföres större än den ovannämnda och placeras på väggen, exempelvis bakom talmannen.
- f) 1 st. ljustablå för 2:dra kammaren innehållande $4 \times 230 = 920$ st. små glödlampor, i övrigt som ovan under e).

Stockholm den 10 april 1934.

TELEFONAKTIEBOLAGET L. M. ERICSSON.

Försäljningsavdelningen.

Bilaga C.

Stockholm den 17. 5. 1934.

Riksdagens bankoutskott, Stockholm.

Betr. voteringsmaskin för Svenska Riksdagen.

I enlighet med begäran av bankoutskottet hava vi härmed nöjet komplettera och sammanfatta våra tidigare offerter av den 11. 1 och 10. 4 d. å. på nedanstående sätt.

- 1 st. komplett voteringsmaskin för 1:sta och 2:dra kamrarna för öppen omröstning i enlighet med bifogad specifikation och beskrivning, inkl. ledningsnät och montage men exkl. snickeri- och efterlagningsarbeten, till ett pris av

Kronor 63,900: —.

För leveransen gäller i tillämpliga delar bifogade leveransbestämmelser.¹ I förhoppning få emotse Eder v. order teckna vi

Högaktningsfullt

TELEFONAKTIEBOLAGET L. M. ERICSSON.

Specifikation

över

Material för Voteringsmaskin

för

Svenska Riksdagen.

1. Utrustning för riksdagsmännen.

- 380 st. knappsatser, vardera innehållande 2 st. tryckknappar, en för ja och en för nej samt 1 st. signallampa.

2. Ljustablåer.

2. st. ljustablåer för röstningsresultatet, en för vardera kammaren. Storlek på siffrorna 15×22.5 cm.
- 1 st. ljustablå för 1:sta kammaren innehållande $4 \times 150 = 600$ st. små glödlampor. Tablån utföres i en storlek, som överensstämmer med visat prov. Den skall placeras på väggen, i kammaren.

¹ Här uteslutna.

- 1 st. ljusblå för 2:dra kammaren innehållande $4 \times 230 = 920$ st. små glödlampor, i övrigt som ovan.¹
- 1 st. ljusblå för 1:sta kammaren innehållande $4 \times 150 = 600$ st. små glödlampor, inbyggd i ett bord, vilket utrustas med en kamera för fotografering av tablån.
- 1 st. ljusblå för 2:dra kammaren, innehållande $4 \times 230 = 920$ st. små glödlampor, i övrigt som ovan.

3. *Utrustning för talmännen.*

- 2 st. manöverapparater, en för vardera kammarens talman.

4. *Apparaturutrustning, placerad i särskilt rum.*

- 1 st. relästativ med erforderliga reläer.
- 2 st. ackumulatorbatterier, vardera om 24 volt 130 ampère-timmar. Kapaciteten hos varje batteri är tillräcklig för 25 omröstningar i vardera kammaren.
- 1 st. laddningsanordning för laddning av batterierna.

Stockholm den 16 maj 1934.

TELEFONAKTIEBOLAGET L. M. ERICSSON.

Försäljningsavdelningen.

¹ Jfr bolagets nedan intagna skrivelse den 18. 5. 1934.

Stockholm den 18. 5. 1934.

Riksdagens bankoutskott, Stockholm.

Betr. voteringsmaskin för Svenska Riksdagen.

I anslutning till vår offert av gårdagen få vi härmed meddela Eder, att leverans av den offererade voteringsmaskinen kan ske till den 15 december d. å. om beställning samt alla uppgifter för utförande lämnas före den ³⁰/₆ d. å.

Vi bedja vidare få bekräfta, att den av oss offererade individuella tablån för 2:dra kammaren kan utföras i tvenne delar, vilket vi kunna göra utan prisförhöjning.

Vi teckna

Högaktningsfullt

TELEFONAKTIEBOLAGET L. M. ERICSSON.

Försäljningsavdelningen.